34852 ـ شرح حدیث: «همواره گروهی آنچنان تأخیر می‌کنند تا اینکه الله آنان را عقب می‌اندازد»

سوال

می‌خواهم شرح این حدیث را بدانم: لا يَزَالُ قَوْمٌ يَتَأَخَّرُونَ حَتَّى يُؤَخِّرَهُمْ اللَّهُ (همواره گروهی تأخیر می‌کنند تا اینکه الله آنان را عقب می‌اندازد).

پاسخ مفصل

الحمدلله.

این حدیث را مسلم (۴۳۸) از ابوسعید خدری روایت کرده که رسول الله ﷺ در یاران خود عقب ماندن [از صف‌های جلو] را مشاهده کردند و به آنان فرمودند: «جلو بیایید و به من اقتدا کنید و کسانی که پس از شما هستند به شما اقتدا کنند؛ همواره گروهی [در رفتن به صف‌های جلو] تأخیر می‌کنند تا اینکه الله آنان را عقب می‌اندازد».

معنای حدیث:

پیامبر ﷺ برخی از یاران خود را دیدند که از صف اول فاصله گرفته‌اند؛ پس به آنان فرمان دادند که به صف اول بیایند تا به ایشان ﷺ اقتدا کنند و کسانی که در صف‌های عقب‌تر هستند و پیامبر ﷺ را نمی‌بینند، به آنان اقتدا نمایند.

احتمال دارد منظور این باشد که امت پس از آن‌ها به ایشان اقتدا کنند؛ زیرا آنان صفت نماز پیامبر ﷺ را که دیده‌اند به دیگران منتقل می‌کنند. این را سندی رحمه‌الله می‌گوید.

سپس فرمودند: «همواره گروهی تأخیر می‌کنند تا اینکه الله آنان را عقب می‌اندازد».

یعنی همواره گروهی عادت می‌کنند که از صف اول یا صف‌های ابتدایی عقب بمانند تا اینکه الله تعالی آنان را مجازات کرده و عقب می‌راند.

گفته شده معنای آن این است: آنان را از رحمت، بهشت، فضل بزرگ، جایگاه والا یا از دانش عقب می‌اندازد.

هیچ مانعی ندارد که حدیث را شامل تمام این معانی بدانیم.

شیخ ابن عثیمین دربارۀ معنای حدیث می‌گوید:

پیامبر ﷺ گروهی را دیدند که در مسجد عقب می‌مانند، یعنی به صف‌های اول نمی‌آیند، پس فرمودند: «همواره گروهی تأخیر می‌کنند تا اینکه الله آنان را عقب می‌اندازد». بر این اساس، بیم آن می‌رود که اگر انسان خود را به تأخیر در عبادت عادت دهد، به این مبتلا شود که الله عزوجل او را در تمام جایگاه‌های خیر عقب بیندازد.

به اختصار از فتاوی ابن عثیمین (۱۳/۵۴).

برخی از علما بر این باورند که مقصود از این گروه، منافقان هستند؛ اما قول صحیح این است که حدیث عام بوده و تنها به منافقان محدود نمی‌شود.

شوکانی در نیل الأوطار می‌گوید:

گفته شده این دربارۀ منافقان است، اما ظاهر آن است که هم شامل آنان و هم شامل دیگران می‌شود. در این سخن، تشویق به حضور در صف اول و ایجاد نفرت از عقب ماندن از آن وجود دارد.

خلاصه اینکه: در این حدیث تشویق به خواندن نماز در صف اول یا صف‌های ابتدایی، و نکوهش عادت کردن به نماز در صف‌های آخر نهفته است.

از الله تعالی می‌خواهیم ما را برای شتاب به سوی نیکی‌ها و مسابقه در انجام آن‌ها موفق بدارد.

و الله تعالی اعلم.